

Економіка

УДК 399.9

Слабка Вікторія Олександрівна

студентка

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Слабка Виктория Александровна

студентка

Днепровского национального университета имени Олеся Гончара

Slabka Viktoriya

Student of the

Oles Honchar Dnipro National University

Науковий керівник:

Куценко Володимир Йосипович

кандидат технічних наук,

доцент кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НА

ПРЕДПРИЯТИИ

ECONOMIC SECURITY FORMATION AT AN ENTERPRISE

Анотація. У статті розглянуто методика для розроблення системи економічної безпеки на підприємстві, розглянуто основні завдання формування економічної безпеки, об'єкт та суб'єкт безпеки, розроблені заходи для забезпечення економічної безпеки. Досліджено цілі, складові, принципи управління економічною безпекою підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, підприємство, стан, мета, підхід, складові, принципи, методика, тактика, заходи.

Аннотация. В статье рассмотрена методика для разработки системы экономической безопасности на предприятии, рассмотрены основные задачи формирования экономической безопасности, объект и субъект безопасности, разработаны мероприятия для обеспечения экономической безопасности. Исследованы цели, составляющие, принципы управления экономической безопасностью предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность, предприятие, понятия, определения, состояние, подход, цель, составляющие, принципы, методика, тактика, мероприятия.

Summary. The article reviews the methodology for economic security system development at an enterprise, the main objectives of economic security formation, object and subject of security are examined, and measures for providing economic security were developed. The objectives, components and principles of economic security management at an enterprise are researched.

Key words: economic security, enterprise, notion, definition, state, approach, objective, components, principles, methodology, tactic, measures.

Постановка проблеми. Найважливішими завданнями для підприємства є забезпечення міцних позицій, конкурентоспроможності на ринку та досягнення цілей стратегічних розвитку. Реалізувати ці завдання можливо тільки удосконалюючи систему економічної безпеки підприємства на основі постійного моніторингу ринкових змін, так як діяльність підприємств пов'язана з постійними ризиками та непередбачуваними загрозами. На ефективність управління впливають такі негативні чинники як: прийняття нерациональних рішень керівництвом, політична ситуація, економічне становище країни, соціально-технологічний розвиток. Тому, систему економічної безпеки підприємства треба розглядати як невід'ємну складову успішного функціонування будь-якого економічного суб'єкту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Світова та вітчизняна наука досліджує проблеми формування системи економічної безпеки підприємства. Значний внесок в дослідження економічної безпеки підприємства внесли наукові праці таких вчених, як: Б. Геєць, О. Танкен, Б. Духи, Т. Косянчук, В. Мунтіян, Л. О. Шимаса, В. Ковальов, Г. Козаченко, О. Ляшенко, В. Мартинюк, Л. Донець, Н. Ващенко, О. Ілляшенко, О. Шнипко, А. Заїчковський тощо. Однак, у своїх роботах вони висвітлювали основні проблеми, з якими зіштовхується підприємство щодо формування економічної безпеки, але під час зміни економічних умов у підприємства виникають нові завдання та проблеми, які необхідно дослідити. Для забезпечення високого рівня економічної безпеки необхідно розробити стратегію її забезпечення, сформулювати основні елементи бізнес-підрозділів для досягнення фінансової безпеки підприємства та створити мережу фінансової безпеки підприємства [1-6]. Однак, за сучасних умов не існує універсального підходу до складових та сутності дефініції «економічна безпека підприємства». Від цього залежить вибір стратегії підприємства та обрана тактика, що забезпечує прийняття ефективних управлінських рішень.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування складових елементів та структури механізму формування економічної безпеки підприємства, виокремлення основних принципів та особливостей функціонування підприємств в умовах невизначеності. Забезпечення економічної безпеки підприємства можна розглядати як процес впровадження функціональних компонентів для уникнення можливих витрат, які призводять до збитків для підприємства і прагнення досягти найвищого рівня фінансової безпеки для сьогодення та майбутнього. На сьогодні ця тема актуальна тому що, зараз підприємства в Україні стикаються зі складною економічною ситуацією та в умовах стійкої нестабільності й динаміки. Відповідність фінансовій безпеці визначає цілі та завдання компанії щодо сталого розвитку [2, с. 606].

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи складові системи економічної безпеки підприємства, можна визначити, що рівень економічної безпеки залежить від того, наскільки система відповідає особливостям діяльності конкретного підприємства та наскільки дієва політика підприємства щодо формування системи економічної безпеки. За цих умов менеджмент повинен швидко адаптуватися до нових умов, бути обізнаним із законами розвитку та знаходити шляхи виживання нестабільної ринкової економіки [1, с. 240].

Система економічної безпеки підприємства – це структурований набір тактичних та оперативних засобів захисту від зовнішніх і внутрішніх небезпек та створення унікальної можливості протистояти їм, якщо така ситуація виникне повторно у майбутньому [1, с. 243].

Основними завданнями діяльності підприємства щодо формування економічної безпеки є:

1. Прогнозування рівня безпеки підприємства у разі усунення ризиків та їх компенсації;
2. Запобігання втручанню на підприємство економічних та інформаційних структур з метою розвідки інформації для конкурентів, організованої злочинності та осіб з незаконними намірами;
3. Збір інформації про джерела загроз;
4. Безпека активів підприємства;
5. Аналіз та оцінка ризиків діяльності підприємства;
6. Захист ділових банківських рахунків;
7. Гарантування захисту конфіденційної інформації та комерційної таємниці;
8. Дослідження складових економічної безпеки підприємства (затвердження безпеки вибору підприємств, які являються партнерами, клієнтів та працівників);
9. Розробка захисту для віртуальної бази даних;

10. Забезпечення прав та інтересів підприємства та його працівників;
11. Вчасна ідентифікація співробітників, які становлять загрозу для підприємства та його економічної безпеки з боку зовнішніх факторів впливу;
12. Формування системи економічної безпеки для обробки інформації за допомогою ефективного планування та аналітичної підтримки;
13. Інтенсивний захист будівель, територій та автомобілів, а також фізичних та технічних заходів;
14. Мобільність засобів безпеки для постійного моніторингу компонентів та їх удосконалення [7].

Через загальну концепцію комплексної системи забезпечення економічної безпеки можна реалізувати генеральну стратегію економічної безпеки. Разом з тим, стратегія економічної безпеки може включати заходи, для реалізації яких необхідна регулярна, безперервна діяльність усіх підрозділів з метою забезпечення перевірки партнерів, аналізу контрактів, які укладає підприємство, розробки заходів для виконання правил оброблення конфіденційної інформації.

Мета системи економічної безпеки тісно пов'язана із завданням загальної соціально-економічної системи. Об'єктом цієї системи є стабільне фінансове становище в теперішньому і в майбутньому періодах, яке виражається в забезпеченні підприємства необхідними ресурсами, як фінанси, інформація, трудові ресурси, матеріально-технічні тощо.

Об'єктом також може бути комерційна таємниця на підприємстві та його репутація. Комерційна таємниця – це інформація, яка не являється державною таємницею, пов'язана з процесом виробництва, технологіями, які використовує підприємство, фінансами, процесами організації та управління, розголошення якої може зашкодити підприємству та його інтересам.

Суб'єкт економічної безпеки підприємства є більш складним, оскільки його діяльність визначається конкретними зовнішніми умовам, під впливом яких функціонує підприємство [3, с. 288].

Економічну безпеку підприємства забезпечують зовнішні та внутрішні суб'єкти. Зовнішні суб'єкти характеризуються законодавчими, виконавчими, судовими органами влади, мета яких – безпека усіх учасників господарських відносин. Більше того, підприємство самостійно не може контролювати діяльність цих органів. Вони забезпечують правову основу захисту господарської діяльності та забезпечують її реалізацію. Внутрішні підрозділи включають осіб, які беруть безпосередню участь в захисті економічної безпеки конкретної компанії. Для виконання цієї функції персонал використовує тактику, яку заздалегідь погоджує керівництво підприємства.

Тактика, для забезпечення безпеки підприємства передбачає використання процедур та дій, які спрямовані на економічний захист підприємства. Залежно від рівня загрози та наслідків для підприємства цими діями можуть бути: розширення юридичних послуг у цій галузі; підвищення контролю над заходами щодо захисту конфіденційності інформації; створювати додаткові підрозділи комп'ютерної безпеки; при необхідності звернення до судових та правоохоронних органів.

Для забезпечення економічної безпеки підприємства необхідно застосовувати такі елементи, як: діагностичні заходи для всіх структур підприємства, розроблення певних методів, які забезпечують безпеку, засоби та механізми для контролю, фактори та критерії оцінки економічної безпеки підприємства тощо. Для забезпечення захисту на найвищому рівні необхідно розробити певну методику для підприємства (рис 1) та дотримуватись цих пунктів [4, с. 23].

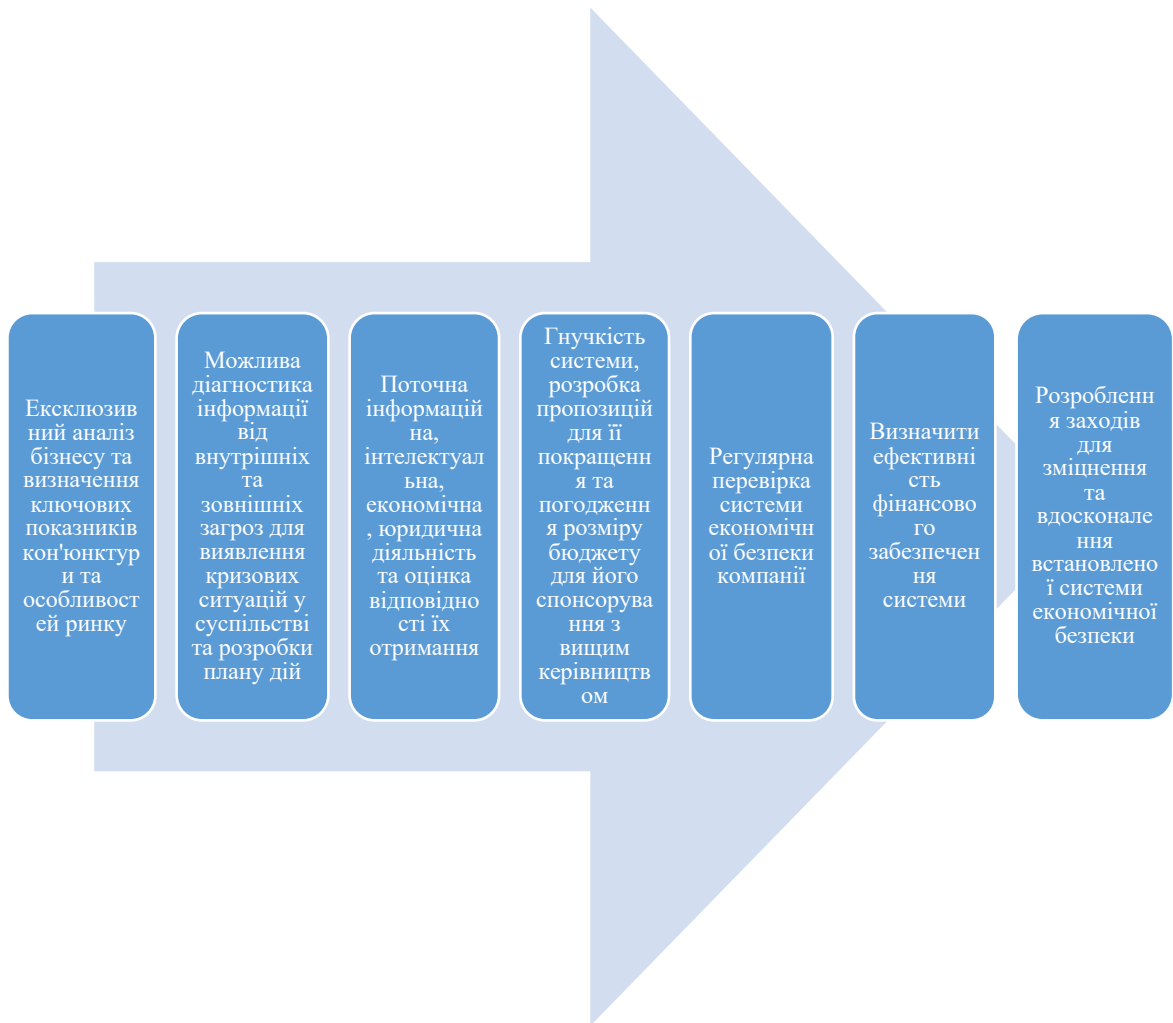

Рис. 1. Умовна методика для розроблення системи економічної безпеки на підприємстві

Джерело: складено автором на основі [4, с. 23-24])

Дотримання цієї методики дає можливість встановити перелік дій для захисту, які спрямовують для підтримання постійної роботи підприємства і вдосконалення роботи в умовах нестабільної ринкової економіки, адже зовнішнє середовище для підприємства не контролює, тому в такій ситуації залишається тільки підлаштовуватись під умови, які вже встановлені фактором.

Для формування системи забезпечення економічної безпеки підприємства необхідно створити відповідний підрозділ, який буде відповідати за економічну безпеку. Ідея розробки та управління системою

забезпечення економічної безпеки підприємства забезпечує гнучку, адаптивну та інтегровану систему [4, с. 26].

В загальну систему економічної безпеки входять такі елементи, як: нормативно-правове забезпечення, інформаційне забезпечення, організаційно-економічне забезпечення тощо. Для безперервної роботи системи необхідно проаналізувати специфіку роботи підприємства, визначити зовнішні фактори, які не контролюються підприємством (нестабільність валютного ринку, рівень НТП, криза, інфляція, корупція, конкуренція, зміна курсу) та внутрішніх факторів (ефективність рішень, які приймає підприємство, конкурентоспроможність підприємства, порушення конфіденційності інформації, що призводить до непередбачуваної ситуації), перевірка засобів, які застосовуються в забезпеченні підприємства необхідними ресурсами, регулювання та організація роботи фірми, постійний та регулярний контроль виконаної роботи та її оцінка [5, с. 54].

Для формування системи економічної безпеки підприємства необхідно здійснювати як внутрішній, так і зовнішній аналіз. Щоб досягти високого рівня економічної безпеки необхідно, щоб було збалансоване функціонування всіх його складових. Для організації економічної безпеки необхідно проводити єдину політику та створити єдину систему заходів економічного, техніко-технологічного, правового, організаційного характеру. Заходи, які впроваджує підприємство, щодо забезпечення економічної безпеки, залежить від етапів виробничого процесу, а саме:

1. Науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи дозволяють впровадити такі заходи:

- здійснення покупки інформації у третіх сторін за необхідності;
- розробка санкціонованого доступу до результатів дослідження;
- заходи, які дозволяють захистити суб'єктів та об'єктів досліджень.

2. Виготовлення дослідного зразка:

- захист від копіювання наявної інформації через несанкціонований доступ.
3. Постановка на виробництво:
- розробка способів, які допомагають слідкувати та знищувати копії, на яких немає ліцензії для виробництва (тобто не від офіційного виробника);
 - проведення контролю над акціями рекламного характеру;
 - захист виробничої потужності та розробленого проекту для виробництва провідними фахівцями.
4. Отримання якісної сировини, матеріалів, напівфабрикатів:
- прийняття рішення щодо вибору основних постачальників сировини для виробництва;
 - пошук альтернативних варіантів для непередбачуваних ситуацій.
5. Випуск конкурентоздатної продукції:
- дослідження виробів конкурентів для виявлення секретів та тонкощів виробництва, моніторинг обраного спектру ринку;
 - на основі наявної інформації та проекту організації власного виробництва для випуску якісної продукції.
6. Маркетингова і збутова діяльність:
- моніторинг ринку, на яке підприємство планує реалізовувати вироблену продукцію;
 - заходи, щодо зміцнення конкурентних позицій на ринку [7].

Як результат, система управління економічною безпекою підприємства складається з ряду засобів та заходів, спрямованих на її захист від негативних зовнішніх впливів. Основні принципи формування системи економічної безпеки поділяються на:

- принцип розвитку (допомагає підприємству швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, сприяє до розвитку та удосконалення діючої системи економічної безпеки);

- принцип коригування (необхідний для того, щоб підприємство мало змогу підлаштовуватись під зовнішнє та внутрішнє оточення та вчасного коригування системи, що допомагає уникнути можливих загрози для підприємства) [7];

- відповідно до принципу єдності усі служби на підприємстві повинні співпрацювати між собою, дії яких мають бути скоординовані та узгоджені між собою;

- принцип компетентності (передбачає використання висококваліфікованого та компетентного персоналу на підприємстві);

- принцип економічної обґрунтованості – означає, що витрати на заходи для підвищення економічної безпеки мають бути економічно обґрунтованими;

- принцип ефективності – моментальна реакція системи, коли відбуваються зміни навколишнього середовища та необхідно використовувати лише актуальну та перевірену інформацію;

- комплексність дозволяє визначити ступінь шкідливості факторів та розробити заходи, щодо їх уникнення;

- принцип законності – експлуатація системи управління економічною безпекою як вимагає чинне законодавство;

- принцип наступності та безперервності – система постійно має захищати підприємство, незважаючи на зовнішні умови, які впливають на роботу підприємства [5, с. 55].

Найбільшу ефективність системи економічної безпеки можна досягти лише дотримуючись цих принципів. Для розвитку підприємства необхідно виділити кошти не тільки на функціонування, а й на поточне забезпечення системи економічної безпеки. Складові організаційної структури для забезпечення економічної безпеки підприємства поділяються на:

1. Внутрішньовиробничі складові:

- організаційно-управлінська – складова, з якої починається створення та організація підприємства, передує всім процесам, які необхідні для функціонування підприємства;

- фінансова складова – необхідна для забезпечення потрібного рівня ліквідності для підприємства та прибутковості. Для цього необхідно своєчасно здійснювати грошові розрахунки, виконувати кредиторські зобов'язання. Завадити впровадити ефективне забезпечення підприємства фінансовими ресурсами може коливання курсу валюти, інфляція, правове забезпечення, прийняті закони тощо;

- кадрово-інтелектуальна складова – передбачає прийняття ефективних управлінських рішень, підвищувати інтелектуальний потенціал підприємства, кваліфікацію кадрів, застосування системи мотивації. Відсутність кар'єрного зростання, соціального забезпечення, неправомірні рішення управлінців може бути загрозою для цієї складової;

- виробничо-технологічна складова – включає в себе вчасне оновлення виробничих фондів основного призначення, впровадження нових технологій, максимальне використання виробничих потужностей. Загрозою в цій складовій є неефективна організація процесу виробництва, постійні порушення технологій, недостатній рівень інноваційної діяльності тощо;

- інвестиційно-інноваційна – здійснюється через ведення інвестиційної та інноваційної діяльності. Для цього потрібно не тільки впровадити інноваційну продукцію, а й здійснювати постійний моніторинг ринку та пошук альтернативних рішень, адже нововведення не завжди може принести збільшення попиту на товар та підвищення прибутків, а й інколи навпаки, що сприяє погіршенню фінансового становища підприємства;

- екологічна складова – характеризується зменшенням забруднення навколишнього середовища через організацію виробництва, дотримання вимог екологічного характеру до товару. Недотримання необхідного рівня екологічної безпеки негативно впливає на роботу

підприємства, тому що через забруднення повітря може погіршуватись здоров'я працівників та збільшення штрафів, що має негативний вплив на імідж підприємства;

- силова складова – захист працівників та їх майна. Складова входить до функції охорони або служби безпеки на підприємстві.

2. Комунікаційні складові:

- інформаційно-правова складова – допомагає забезпечувати всі аспекти господарювання суб'єкта;

- ринкова складова – проведення аналізу зовнішнього середовища (можливості, загрози) та внутрішнього середовища (слабкі та сильні сторони підприємства). Головною загрозою є збільшення конкурентів на ринку [6, с. 39];

- інтерфейсна – характерна ознака цієї складової є підвищення надійності взаємодії з партнерами підприємства та його контрагентами, адже від цього залежить стабільність роботи підприємства [6, с. 40].

Висновки. Отже, для забезпечення економічної безпеки підприємства необхідно сформувати спеціальну систему, яка залежить від специфіки діяльності та умов функціонування економічного суб'єкту. Відсутність уваги та заходів керівництва для забезпечення економічної безпеки послабить ринкові позиції підприємства, бо за сучасних подій постійно збільшуються загрози для підприємства, як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищі. Досліджені складові економічної безпеки дозволяють сформувати ефективний механізм для управління економічною безпекою на підприємстві.

Література

1. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / Л. І. Донець, Н. В. Ващенко. К : Центр учбової літ., 2015. 240 с.

2. Ілляшенко О. В. Методологічні засади формування та функціонування механізмів системи економічної безпеки підприємства: дис. д-ра екон. наук : 21.04.02 / Ілляшенко Олена Вікторівна. Сєверодонецьк, 2016. 606 с.
3. Шнипко О. С. Економічна безпека ієрархічних багаторівневих систем: регіональний аспект [Текст] / О. С. Шнипко. К. : Генеза, 2006. 288 с.
4. Слободяник Т. М. Запровадження комплексної системи економічної безпеки та оцінка її ефективності на сучасному підприємстві [Текст] / Т. М. Слободяник // Економічний простір. 2008. №12/2. С. 22- 27.
5. Іванюта Т. М. Економічна безпека підприємства [Текст] / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський. К. : Центр навчальної літератури, 2009. 54 с.
6. Шемаєва Л. Г. Економічна безпека у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 21. 04. 02 / Л. Г. Шемаєва. К., 2010. С. 39-41.
7. Ольшанська О.В. Адаптація системи управління економічної безпеки підприємства / О.В. Ольшанська, О.Ю. Чубукова // Ефективна економіка №2, 2015. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3765>
8. Гринько Т.В. Фактори формування економічної безпеки підприємства / Т.В. Гринько, Л.В. Лисенко // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». Дніпропетровськ: Біла К.О., 2014. Випуск 8 (3). №10/1. Т. 22. С. 85-90.